

O B S A H

<i>Zuzana Bakošová-Hlavenková: Slovo na úvod</i>	10
--	----

I. časť

JOZEF KRONER

<i>Zuzana Bakošová-Hlavenková: Neobyčajnosť pokory</i>	17
<i>Zuzana Bakošová-Hlavenková: Útrapy zo smiechu alebo Reč tela a slovo posolstva</i>	23
<i>Vladimír Štefko: Martinské míľniky Jozefa Kronera</i>	33
<i>Nadežda Lindovská: Profesor Poležajev – stavec s mladickým zápalom</i>	41
<i>Ján Jaborník: Jozef Kroner v činohre SND</i>	61
<i>Vladimír Mlčoušek: Jozef Kroner vo filme – šesťdesiate roky</i>	75
<i>Václav Macek: Nemý Jozef Kroner</i>	79
<i>Gizela Miháliková: Kronerov lúč svetla v maďarskom filme</i>	89
<i>Roy Mittelman: Jozef Kroner a spleť symbolov v Obchode na korze</i>	105
<i>Richard Kramárik: Krátke zamyslenie nad účinkovaním Jozefa Kronera vo filme a v televízii</i>	115
<i>Valér Mikula: Jozef Kroner – spisovateľ, či rozprávač?</i>	121
<i>Vladimír Rusko: Zvučiace slovo Jozefa Kronera</i>	131
<i>Juraj Jakubisko: Filmovanie s Kronerom</i>	137
<i>Milan Čorba: „Večný človek“ Jozef Kroner</i>	141
<i>Jaro Rihák: Vždy ma zaujímalo...</i>	143
<i>Boleslav Polívka: „Krásny stavec“ Jozef Kroner</i>	147
<i>Charles Mourier: Spomínam</i>	149
<i>Rozhovor s Jozefom Kronerom. Vyrať brázdu, ktorá zazvoní (Vladimír Štefko)</i>	151
<i>Kalendárium Jozefa Kronera (Zuzana Bakošová-Hlavenková)</i>	158

II. časť

TERÉZIA HURBANOVÁ-KRONEROVÁ

<i>Ján Jaborník: Terézia Hurbanová-Kronerová</i>	169
<i>Kalendárium Terézie Hurbanovej-Kronerovej (Zuzana Bakošová-Hlavenková)</i>	188

III. časť

ZUZANA KRONEROVÁ

<i>Zuzana Bakošová-Hlavenková: Herečka Zuzana Kronerová alebo Tragika s tvárou a dušou klauna</i>	197
<i>Zuzana Kronerová: Herectvo – hľadanie zmyslu</i>	219
<i>Rozhovor so Zuzanou Kronerovou. Večné hľadanie zmyslu (Zuzana Bakošová-Hlavenková)</i>	233
<i>Kalendárium Zuzany Kronerovej (Zuzana Bakošová-Hlavenková)</i>	248

IV. časť

JÁN KRONER

Vladislava Fekete: Ján Kroner – SOULTRIP	261
Rozhovor s Jánom Kronerom. Rozhovory o postave a o príbehu mi vyhovujú (Zuzana Bakošová-Hlavenková) ...	269
Kalendárium Jána Kronera (Zuzana Bakošová-Hlavenková)	286

V. časť

KRONEROVCI

Z rodinného albumu	294
Rodinné kalendárium (Zuzana Bakošová-Hlavenková)	303

VI. časť

Súpis divadelných postáv Jozefa Kronera	306
Filmografia Jozefa Kronera	310
Televízna tvorba Jozefa Kronera	312
Súpis divadelných postáv Terézie Hurbanovej-Kronerovej	317
Súpis divadelných postáv Zuzany Kronerovej	323
Súpis divadelných postáv Jána Kronera	327
Zoznam bibliografických odkazov	332
Zoznam obrazovej dokumentácie	336
Menný register	337
Summary	344

DODATKY K 2. VYDANIU

Kalendárium Zuzany Kronerovej	352
Súpis divadelných postáv Zuzany Kronerovej	354
Kalendárium Jána Kronera	355
Súpis divadelných postáv Jána Kronera	355

Schopnosť premieňať smiešnosť na vážnosť a tragiku na úsmevnosť, talent precítiť vnútorné ľudské emócie, napätia, smútky a obavy, najtajnejšie utajené bolesti života, ktoré sa nezračia v tvári, ale sú vpísané v očiach, spája so sebaironiou a čiernym humorom, vie sa na seba pozrieť z odstupu, a tak komponuje aj svoje postavy. O tom prehovorili výrečne jej *Varia z Višňového sadu*, *Matka z Pitínského hry*, *Bernarda Alba*, *Erna z Kazimíra a Karolíny*, *Viera v hre Pred odchodom na odpočinok* od Thomasa Bernharda, *Shirley Valentine* z rovnomennej Russellovej monodrámy.

A zdedila tiež radosť z hry a zo života. To všetko vnáša spolu so smiechom a humorom i ostrovtipom, neraz aj ironiou a paródiou na frašku a grotesku bytia, ale i láskavo-káravým nadhľadom do svojich postáv. Spolu s horkastými kvapkami smútku a melanchólie, akej nás učí život sám, takej pravdivej a nástojčivej, a či pálčivej a skutočnej, aká je v pravdivosti o živote postáv, ktoré hrá.

JÁN KRONER

Syn Jána Kronera st., ochotníckeho herca, brata Jozefa Kronera, je naladený na príbuznú strunu. Jeho hravé postavy sú však o čosi bezstarostnejšie, o poznanie ľahkovážnejšie, vkladá do nich viac slnečnosti a menej horkosti smútku či melanchólie. Aj preto jeho kreácie sú väčšmi hladkajúce než vyzývajúce, vytvárajú neopakovateľnú atmosféru, ktorá presvedča diváka o tom, že všetko v živote je riešiteľné, že každý problém možno prekonať, že v konfliktoch sa hrany obrušujú smiechom a úsmevom. Aj on má však v očiach vážnosť z poznania, že život sa musí krotiť denne a vždy znovu, aby nám neušiel medzi prstami, aj preto má zmysel pre nadhľad a odstup a vie sa zasmiať i sám sebe. O tom presvedča vo *Veršininovi*, *Lopachinovi*, *Podkolesinovi*, *Edovi z Tanga*, *Liliomovi* alebo *Antoniov*, *Kreónovi*, *Mefistovi*, *Stibelovovi* z *Andrejevovej hry*, ale aj *Kjellovi z Chvály bláznovstva* alebo *Lízalovi z Mariše*.

Rod Kronerovcov bol zameraný predovšetkým na divadelné umenie. Nielen otec Jozefa Kronera, ale aj jeho bratia a sestry hrali v ochotníckom divadle od útlej mladosti a traja zo súrodencov, bratia Ján a Ľudovít, rovnako ako sestra Mária, sa uplatnili aj vo filmových postavách.

Typická pre Kronerovcov je veľká dávka ľudskosti, ale takisto smiechu a úsmevnosti. Tie spolu s hlbokým porozumením postave a jej osobitosti i všednosti priniesli do divadelného aj filmového umenia, no predovšetkým do umenia hereckého, ktoré sa v ich podaní stalo zrkadlením duše malého všedného človeka, jeho každodennosti aj výnimočnosti, neopakovateľnosti, a oslavou ľudskej krehkosti aj sily prežiť. Smiech cez slzy i smútok klaunovej pravdy sa zračia v tomto nevšednom kóde ako rodový prínos a neopakovateľné vpečatenia ľudskej i hereckej životnej múdrosti, ktorá nás vie zajať vo svojej príťažlivosti do toho zázračného sveta, čo vidí predovšetkým srdcom.

Zuzana Bakošová-Hlavenková

Zuzana Bakošová-Hlavenková

ÚTRAPY ZO SMIECHU ALEBO REČ TELA A SLOVO POSOLSTVA (jánusovsko-proteovské tváre)

Prevziať príležitosť vyslať posolstvo je jedným z možných zhusťujúcich bodov herectva, ale len niektoré herecké osobnosti vedia z neho alchymicky vytvoriť akési žiarivé energetické lúče a toto žiarenie aj vysilať. Vedľa prednostne okrem formy logos odkryť zároveň telesnú tému a získať ju pre diváka ako posolstvo. Až potom samotná prítomnosť herca je „*neviditeľným telom*“ a viditeľným posolstvom vzájomného vzťahu herec – divák. Výnimočný herec Jozef Kroner takisto patrí k tým, ktorí zaujmú v prvom rade telesnosťou, svojou rečou tela, tým typickým a charakteristickým *bodylanguage*, telesným jazykom.

Najskôr si všimneme jeho gesto, potom jeho mimiku, napokon jeho pohyb.

Écriture corporelle, ako to nazval Stéphane Mallarmé, nie je len telesnosťou herectva, gestom a pohybom neopísateľnej nepochopiteľnej zrozumiteľnosti telesného výrazu v prudkých premenách – dobre to poznáme z vnímania tanca či z pohybového divadla. Je v muzikalite pohybu a premeny, v muzikalite jazyka tela v tanci, ale je aj gramatikou a stratégiou činohry.

KOMIKOV OSUDOVÝ ŤAH

Herec Jozef Kroner je typickým hercom odvrátených tvárí. I keď zafixovaný ako komik, z krajiny smiechu a zmyslu pre vtip a humor, so svojím zvláštnym a ozvláštneným krivolakým, koktavým gestom, sprevádzajúcim vážnosť i nevážnosť, predsa skôr mudrc dvoch tvárí než ktokoľvek iný. Jeho vážnosť totiž presakuje do všetkých rovín smiešneho, ale predovšetkým do jeho osobnosti ako podhubie, z ktorého sa zračí ľudskosť. Tento jánusovský moment poznamenáva celú jeho tvorbu ako averz a reverz, ako tvár a jej odvrátená tvár.

Schopnosť porozumieť podstate – to je jeho tvárnosť. A v tom je jeho výnimočnosť – nastoľovať jednoducho zložitú, nejednoznačnosť v priezračnom, zdanlivú i skutočnú zrozumiteľnosť v chaose. Jozef Kroner je z tých ľudských a hereckých osobností, ktorým divák rozumie, vie si ho napospol obľúbiť a neprekáža mu jeho tvárnosť shakespearovského šaša ani ľudovosť dedinského blázna, ani vážnosť otcovského stanoviska alebo úsmevná každodennosť všedného, tzv. obyčajného, a či lepšie – normálneho človeka.

Jozef Kroner je mnohorozmernou osobnosťou vycibrenej citlivosti, ktorá nevie a nechce uraziť svoju postavu ani svojho diváka v nijakej situácii. Ani keď jeho urážajú, a v tom je jeho veľkosť. Veľkosť pokory a odpúšťajúcej múdrosti. Veľkosť úsmevu nad malosťou sveta a človeka, nad banalitou a prízemnosťou ľudskej slabosti. Ale zároveň je touto pokorou i jeho proteovská premenlivosť, tvárnosť jeho ľudskosti.

**Martin Kukučín: *Rysavá jalovica* (TV),
réžia Martin Ľapák, 1970.
Jozef Kroner (Adam Krt)**

ANGAŽMÁN V ČINOHRE SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO DIVADLA

Talent, herecké predpoklady a tvorivé výsledky dvoch martinských protagonistov Jozefa Kronera a Ela Romančika upozorňovali na seba v takej miere, že vedenie reprezentačnej činohry SND sa rozhodlo roku 1956 oboch angažovať. Obidvaja boli navyše už dávnejšie ovenčení významným oficiálnym titulom laureátov štátnej ceny. V prípade Jozefa Kronera sa však angažovanie mohlo realizovať len vtedy, ak sa nerozbije rodina a ak do činohry Národného divadla angažujú aj jeho manželku Teréziu, ktorá tiež patrila k martinským hereckým protagonistom. Talent Jozefa Kronera sa presadil a začal postupne kráčať k svojej hviezdnej hereckej kariére. Ďalšia cesta Terézie Hurbanovej sa skôr priradila k hereckej skupine do činohry SND angažovaných bývalých protagonistov oblastných divadiel, u ktorých sa prechod do Slovenského národného divadla ukazoval ako nie najšťastnejší zlom. Tridsaťdvaročný Jozef Kroner hrával charakterove vyhranený herecký repertoár, v ktorom postavy starcov neboli ničím výnimočným, veď bol k nim predurčený od svojho vstupu na javisko. Rovnako stará Terézia Hurbanová si musela na všeličo zvykať a všeličomu sa prispôbiť. Nebola to ani tak otázka veku a s tým súvisiaceho hereckého prechodu k postavám zrelejších žien. Viac energie zrejme vyžadovalo vysporiadanie sa so skutočnosťou, že definitívne sa skončila protagonistická éra veľkých dramatických hrdiniek, a navyše i to, že v hereckej palete mimoriadne početného hereckého súboru činohry SND mala mnohé vekovo aj typovo príbuzné ženské rivalky. O príslušné, vhodné herecké postavy sa herečky museli tvrdo deliť. Viaceré postavy hrala v alternáciách. Prácu v divadle nepochybne naďalej milovala. Mala mimoriadne úspešného manžela, mala rodinné zázemie. V divadle aktívnejšou výbojnosťou nevynikala. A so situáciou premien svojho hereckého repertoáru a menších hereckých príležitostí sa postupne musela zmieriť.

Nemožno obísť Hurbanovej veľký úspech prvých sezón a vlastne i herečkinu najvýznamnejšiu kreáciu bratislavského obdobia. Jozef Budský, v druhej polovici 50. a na prelome 50. a 60. rokov najvýznamnejší profilujúci režisér činohry SND, hercov často obsadzoval, ako sa hovorí, „proti srsti“. Keď pripravoval svoju povestnú inscenáciu Višňovského *Optimistickej tragédie*, chcel jej nepatetické až prekvapivo ľudsky založené poslanstvo zvýrazniť aj tým, že do dramatickej, priam heroickej postavy Komisárky obsadil mladú, krehkú, nevysokú Hanu Sarvašovú. Zrejme povzbudený herečkiným martinským úspechom, do alternácie zároveň obsadil Teréziu Hurbanovú. Kritika takmer unisono skonštatovala, že Hurbanovej hrdinka vyšla komplexnejšie, vo všetkých aspektoch hlbšie, a teda v inscenačnom celku presvedčivejšie. Z hľadiska stvárnenia rodinných hereckých osudov nemožno nepripomenúť, že postavu mladého Vajnonena v martinskom divadle veľmi úspešne hral Jozef Kroner. Toho Jozef Budský obišiel a postavu ponechal iba Júliusovi Pántikovi, ktorý sa jej zmocnil rovnako bravúrne. Je však pozoruhodné, že do nasledujúcej vynikajúcej inscenácie Čapkovej *Bielej nemoci* Jozef Budský už do alternácie postavy doktora Galéna obsadil obidvoch hercov. Bolo to riešenie takpovediac geniálne. Vytvorili dve úplne rozdielne postavy, spájala ich iba ak veľká herecká virtuozita. Medzi Jozefom Budským a Jozefom Kronerom potom pretrvalo intenzívnejšie a osobitejšie tvorivé puto. Žiaľ, v prípade Terézie Hurbanovej sa nič podobné nezopakovalo.